

EVOLUȚIA INDUSTRIEI REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA ANILOR 2000-2004

E. Cuslii, V.Sverdlic
Universitatea Tehnică a Moldovei

ÎNTRUDUCERE

În perioada anilor 1990-2000 sectorul industrial al Republicii Moldova se afla în declin. Însă începînd cu anul 2000 el înregistrează o creștere semnificativă. Analiza acestei creșteri este foarte importantă, căci la rînd cu simpla constatare a faptului ea permite de a elucida și factorii, ce o pun în pericol în viitor.

Analiza va fi bidimensională, ea presupunînd divizarea indicatorilor rezultativi în cei de ordin **cantitativ** și cel **calitativ**. Primii ne ajută să studiem dinamica creșterii, iar cei din grupa a doua ne permit de a stabili legitățile acestei creșteri, de a determina eficiența ei. Astfel va fi asigurată complexitatea analizei efectuate și corectitudinea concluziilor trase ulterior.

Tabelul 1. Indicatorii principalii ai industriei.

Indicatorii	Anii				
	2000	2001	2002	2003	2004
1. Numărul de întreprinderi cu activitate principală - industrie, persoane juridice.	1897	2104	2325	2539	2567
2. Volumul producției, mil. lei (prețuri curente)	8167,7	10427,6	12624,1	15963,1	17591,1
3. Numărul mediu anual al personalului industrial-productiv, mii. persoane, total,	117	115	116	123	126
din care:					
industrie extractivă;	2,3	1,9	2,0	2,1	2,9
industrie prelucrătoare.	96,4	96,0	97,6	104,5	107,2
4. Profit (pierderi) pînă la impozitare, mil. Lei.	70,7	238,6	493,4	746,8	487,6

personalului industrial-productiv s-au majorat, s-a ameliorat și starea financiară a întreprinderilor industriale.

Tabelul 1 ne indică o creștere a volumului de producție industrială. Conform datelor preliminare volumul producției industriale în anul 2005 a constituit 21123,5 mil. lei [3].

Însă, e necesar de a preciza dinamica producției industriale în profil pe activități industriale – tabelul 2 [1].

1. EVOLUȚIA CANTITATIVĂ A ÎNTRINDERILOR INDUSTRIALE

În tabelul 1 sunt prezentați principalii indicatori ai activității întreprinderilor industriale pentru perioada anilor 2000-2004 (sectorul de producție a energiei electrice și termice, de gaze și apă n-a fost inclus în studiu, căci reprezintă infrastructura – domeniu ce nu este prevăzut de a fi cercetat în prezenta lucrare) [1].

Constatăm că dealungul perioadei analizate întreprinderile industriale parcurg etapa ascendentă a trendului de dezvoltare: numărul de întreprinderi, volumul producției industriale, numărul

În baza datelor din tabelul 2 au fost calculate ritmurile de creștere a producției industriale pentru perioada anilor 2000-2004, anul 2000 fiind de bază. Rezultatele calculelor ne indică cel mai mare ritm de creștere pentru industria extractivă - de 2 ori, pe cînd industria prelucrătoare de 1,68 ori și industria în general de 1,57 ori în anul 2004 comparativ cu anul 2000. Însă, ținînd cont de cota industriei extractive în volumul total al producției industriale,

aportul ei la sporul general al industriei este nesemnificativ.

Menționăm, că necătînd că tendința generală a industriei este creșterea, unele ramuri a industriei prelucrătoare n-au atins nici nivelul anul 2000 –

fabricarea produselor de morărit – 87,5%, fabricarea băuturilor alcoolice distilate – 67,5%, fabricarea produselor de tutun – 61,8% și altele [1]. Totodată, se observă pe parcursul perioadei anilor 2002-2004 tendința de depășire a ritmurilor de creștere a

Tabelul 2. Volumul producției industriale pe principalele tipuri de activități, mln. lei, prețuri curente

Indicatorii	Anii				
	2000	2001	2002	2003	2004
Industrie, total	8167,7	10427,6	12624,1	15963,1	17591,1
Industria extractivă	61,6	74,2	100,9	127,2	206,2
Industria prelucrătoare	6487,5	8107,6	10065,5	13311,2	14665,4

industriei extractive asupra ritmurilor de creștere a industriei prelucrătoare. Asemenea ritmuri înalte de creștere a industriei extractive se datorează boomului în domeniul construcțiilor, care evident că a tras după sine și alte ramuri ale industriei.

E necesar de a sublinia, că pe parcursul perioadei anilor 2000-2004 ritmurile de creștere au încetinit (115,6% în anul 2003, iar în anul 2005 106,3%), necătînd că în ultimul an al perioadei menționate toate industrii și-au majorat volumele de producție [1,5]. În special acest fapt este caracter pentru industria prelucrătoare în cadrul căreia ritmurile de creștere au scăzut pentru asemenea activități ca fabricarea uleiurilor și grăsimilor vegetale și animale, fabricarea produselor lactate, fabricarea vinului, fabricarea produselor textile, prelucrarea lemnului și fabricarea articolelor din lemn, fabricarea hîrtiei și a cartonului și altele.

Asupra modificării ritmurilor de creștere, de la an la altul, a producției industriale în cadrul industriei alimentare influențează (la rînd cu ceilalți factori) variația producției medie la hectar a produselor agricole și calitatea lor, volumul cărora depinde de condițiile climaterice a anului respectiv.

Printre factorii ce au influențat asupra creșterii industriei Republicii Moldova în general și a unor ramuri în particular evidențiam:

- inviorarea consumului intern datorită creșterii afluxului de mijloace bănești a concetățenilor moldoveni ce lucrează în străinătate;
- inviorarea consumului extern în aria CSI și, în primul rînd, în Federația Rusă [4].

2. EVOLUȚIA CALITATIVĂ A ÎNTREPRINDERILOR INDUSTRIALE

În baza datelor prezentate anterior pot fi trase concluzii că sectorului industrial, care se află în faza ascendentă de dezvoltare, nu îi sunt caractere

anumite disproporții. Însă, analiza mai aprofundată a evoluției întreprinderilor industriale, ce presupune utilizarea datelor suplimentare, ne permite să precizăm această concluzie.

2.1. Repartizarea întreprinderilor industriale pe forme de proprietate, tipuri de activități și amplasarea lor regională

Să examinăm de la bun început repartizarea întreprinderilor industriale pe forme de proprietate și pe tipuri de activități.

Observăm, conform datelor din tabelul 3, că ponderea întreprinderilor private este în continuă creștere pe parcursul perioadei analizate, ea atingînd nivelul de 62,9% în anul 2004 [1].

Tabelul 3. Structura producției industriale pe forme de proprietate, %.

Forme de proprietate	Anii				
	2000	2001	2002	2003	2004
Industrie total	100	100	100	100	100
din care					
Publică	12,7	10,9	10,7	9,5	8,8
Privată	54,9	58,1	57,8	62,2	62,8
Mixtă (publică și privată)	22,7	17,9	16,9	14,2	13,3
Străină	0,7	1,4	1,8	2,4	2,8
Întreprinderi mixte	8,9	11,5	12,7	11,7	12,2

În continuă scădere se află ponderea întreprinderilor publice și mixte. Destul de încet crește ponderea întreprinderilor cu forma străină de proprietate, însă faptul de creștere poate fi apreciat pozitiv.

Așadar, putem constata faptul că întreprinderile industriale sunt adânc antrenate în procesul de formare a economiei de piață liberă în Republica Moldova. Totodată, ponderea înaltă a întreprinderilor industriale private duce la apariția unor constrângeri în aplicarea mecanismelor economice de stat, fapt de care trebuie să se țină cont în procesul de elaborare a diferitor politici, inclusiv a celei industriale. Aceste constrângeri orientează managementul de stat spre aplicarea preponderent a mecanismelor economice de ordin indirect.

Să examinăm în continuare și repartizarea întreprinderilor industriale pe tipuri de activități. Creșterea industriei se datorează creșterii industriei prelucrătoare, care ocupă 86,6% în totalul producției industriale, cota ei aflându-se în parmanenta creștere. În producția industriei prelucrătoare o pondere destul de considerabilă – 51,7% o ocupă industria alimentară și a băuturilor, în care, la rîndul său, cea mai mare pondere – 20,6% îi revine industriei vinului [1].

Așadar, industriei Republicii Moldova îi este caracteră **disproporția structurală**, căci supraviețuirea ei depinde, în mare măsură, de o singură ramură și de un singur gen de activitate.

Analiza de mai departe ne indică și unele **disproporții în amplasarea regională** a întreprinderilor industriale – cel mai mare volum de producție industrială se fabrică în mun. Chișinău – 55,0%, la locul doi se situează mun. Bălți – 11,7%, la locul trei UTA Găgăuzia – 4,3%, restul raioanelor avînd o pondere nesemnificativă (între 0,03 și 2,9%) – conform datelor pentru anul 2004 [6]. O asemenea situație se datorează politicii industriale pe timpurile cînd Republica Moldova era parte componentă a URSS, politica care era orientată spre crearea întreprinderilor industriale în centre raionale mari. Astăzi ea duce la decalajul în dezvoltarea social-economică a diferitor regiuni ale Republicii Moldova, fiind un factor de constrîngere în realizarea reușită a politicii sociale a statului.

2.2. Eficiența utilizării capitalului uman și tehnic

La rînd cu analiza structurii producției industriale e necesar de a studia și dinamica eficienței de utilizare a capitalului uman și tehnic, pe care întreprinderile industriale îl utilizează în cadrul activității sale economice.

Principalul indicator, ce ne permite să analizăm eficiența utilizării capitalului uman este **productivitatea muncii**. El, precum ne indică date statistice, a crescut semnificativ în anul 2004

comparativ cu anul 2000 și în cadrul industriei în general - 158% și în cadrul unor ramuri în particular – industrie extractivă 212%, industrie prelucrătoare 160,1% [1].

O asemenea creștere nu poate fi tratată univoc, căci nu reprezintă nici un dubiu că prin sporul productivității muncii se obține mai multă producție, se micșorează costul ei și în cele din urmă se majorează profitul, obținut de întreprinderile industriale. Însă, această regulă se confirmă numai prin respectarea unor anumite condiții, care vor fi ulterior elucidate.

Totodată, această tendință posedă și de unele momente negative – ea nu permite de a soluționa problema prezenței forței de muncă libere, fapt ce se dovedește reeșind din date prezentate în tabelul 4 [1].

Tabelul 4. Ritmurile de creștere a principalelor indicatori ai industriei, %, 2000=100.

Indicatorii	Anii				
	2000	2001	2002	2003	2004
1. Producția industrială, %	100	114	126	146	158
2. Productivitatea muncii, %	100	119	133	148	158
3. Numărul personalului industrial-productiv, %	100	98	99	105	108

Deci, necătînd că volumul producției industriale s-a majorat, nivelul ocupației forței de muncă, majorîndu-se doar cu 8%, lasă de dorit, iar industria Republicii Moldova nu poate fi considerată ca un sector pe larg antrenat în micșorarea șomajului în țara noastră. Una din cauzele pot fi investițiile, alocate de către întreprinderile industriale cu scop de a asigura activitatea sa cu utilaj tehnologic performant și deci cu o productivitate relativ mai înaltă.

Menționăm, că sporirea productivității muncii nu poate fi apreciată pozitiv fără compararea ritmurilor acestei sporiri cu ritmurile de creștere a salariului, plătit angajaților. Căci nu e destul de a utiliza eficient capitalul uman, e necesar de a asigura profitabilitatea înaltă a întregii activități a întreprinderii industriale. De obicei se apreciază pozitiv situația cînd ritmurile de creștere a productivității muncii depășesc cele a salariului, sau cel puțin sunt egale cu ele. Se respectă această regulă sau nu pentru întreprinderile industriale din Republica Moldova ne răspund datele tabelului 5 [1] (salariul mediu lunar real a fost recalculat din cel

nominal prin împărțirea lui la indicele prețurilor de consum pentru perioada respectivă).

Observăm, că devierile de la această regulă au fost caractere industriei în anii 2002-2003, iar în anul 2004 ritmurile de creștere a productivității muncii și a salariului diferă nesemnificativ. Totodată, decalajul devine mai puțin accentuat din an în an. Devierile, ce au avut loc în industrie în general în anii 2002-2003, în mare parte se datorează industriei prelucrătoare, iar în anul 2004 o deviere destul de semnificativă apare în industria extractivă [1,4].

Tabelul 5. Compararea ritmului de creștere a productivității muncii și a salariului mediu lunar real pe industrie, anul precedent=100.

Indicatorii	Anii				
	2000	2001	2002	2003	2004
Ritmul de creștere a productivității muncii, %	112,3	118,7	112,2	111,4	106,5
Ritmul de creștere a salariului mediu lunar real, %	101,3	109,9	115,9	112,9	105,2

Deci, putem constata că interesul social de a ridica nivelul de trai a fost într-o oarecare măsură corelat cu cel privat, care dorește ca profiturile lui să nu fie afectate serios.

Nivelul de utilizare a capitalului tehnic poate fi analizat cu ajutorul **coeficientului de utilizare a capacităților de producție**.

Analiza ne arată că unele întreprinderi industriale au rezerve considerabile de capacități de producție, utilizându-le sub nivelul de 50% (spre exemplu, vinificația, fabricarea lactatelor, articolelor din mase plastice), iar celelalte își utilizează capitalul tehnic destul de bine – la nivel ce depășește 50% (fabricarea zahărului, articolelor tricotate, produselor de panificație, mașinilor agricole) [1].

Prima grupă de întreprinderi dispune și de rezerve pentru a-și micșora costul producției, pe când cea de a doua va avea nevoie în viitorul apropiat de investiții pentru a-și lărgi capacitățile de producție, desigur în caz dacă se vor păstra ritmurile curente de creștere industrială. Totodată, observăm că s-a majorat nivelul de utilizare a capacităților de producție pentru produse netradiționale industriei Republicii Moldova – de exemplu, articole din mase plastice, fapt ce poate fi apreciat pozitiv, căci are loc lărgirea domeniilor de activitate industrială.

2.3. Evoluția stării financiare a întreprinderilor industriale

Anterior au fost studiați diferiți indicatori rezultativi, care ne-au arătat că a avut loc înviorearea activității întreprinderilor industriale. Însă, pentru ca analiza să capete o formă finită e necesar de a studia dacă această învioreare s-a soldat și cu îmbunătățirea stării financiare a întreprinderilor industriale, ea fiind o premisă de bază a viabilității lor. Date statistice disponibile ne permit de a evidenția următoarele.

În primul rând, dinamica numărului întreprinderilor industriale (în cadrul industriei prelucrătoare), ce au obținut profit este pozitivă – tabelul 6 [1].

Tabelul 6. Dinamica numărului întreprinderilor industriei prelucrătoare profitabile și neprofitabile.

Întreprinderile, care au obținut profit				
2000	2001	2002	2003	2004
1077	1138	1358	1640	1781
Întreprinderile, care au admis pierderi				
2000	2001	2002	2003	2004
1458	1571	1610	1721	1895

Acest fapt poate fi apreciat pozitiv, căci un număr mai mare de întreprinderi își sporesc propriul potențial de dezvoltare. Se observă și unele momente negative – tendința de prevalare a numărului întreprinderilor neprofitabile asupra numărului celor profitabile rămâne neschimbătoare.

Care-i dinamica profitului și a rentabilității la aceste întreprinderi – ne răspunde tabelul 7 [1] (rentabilitatea vânzării este calculată ca raport între profit brut și vânzări nete).

Tabelul 7. Dinamica profitului și a rentabilității la întreprinderile industriei prelucrătoare.

Indicatorii	Anii			
	2001	2002	2003	2004
1. Profit pînă la impozitare, mln. lei	238,6	493,4	746,8	487,6
2. Rentabilitatea vânzării, %	21,6	21,5	20,1	18,3
3. Rentabilitatea economică (a activelor), %	2,3	4,1	5,6	3,3

Deci, valoarea absolută a profitului crește pe parcursul perioadei analizate, însă în anul 2004 ea

scade datorită pe de o parte scăderii ritmurilor de creștere a producției, despre ce s-a vorbit la analiza dinamicii ei, iar pe de altă parte datorită micșorării decalajului între ritmul de creștere a productivității muncii și a salariului. Totodată s-au micșorat în acest an și rentabilitatea vânzărilor și cea economică. În anul 2002, când productivitatea muncii a crescut mai puțin decât salariul, are loc scăderea rentabilității vânzărilor, proces ce a continuat și în următorii ani.

Un indicator de bază în economia de piață este capacitatea de plată a întreprinderii, estimată cu ajutorul a câtorva indici respectivi. Dinamica indicatorilor lichidității întreprinderilor industriei prelucrătoare este prezentată în tabelul 8 [1].

Tabelul 8. Dinamica lichidității întreprinderilor industriei prelucrătoare

Indicatorii	Anii			
	2001	2002	2003	2004
1. Rata lichidității generale	1,06	1,16	1,17	1,19
2. Rata lichidității absolute	0,05	0,06	0,06	0,06

Dinamica lichidității este pozitivă, dar nivelul indicatorilor nu atinge normativele – pentru rata lichidității generale 2,0, pentru rata lichidității absolute 0,20-0,25. Nivelul scăzut celui de aldoilea indicator ne indică faptul că aceste întreprinderi nu dispun de o cantitate destulă de bani pentru a-și onora obligațiunile. Dar acest nivel al lichidității absolute, calculată la un moment dat, nu poate fi caracterizat univoc ca negativ, căci mijloacele bănești sunt investiți pe parcursul anului în active curente și de lungă durată, astfel banii găsimându-și locul în condițiile pieței în creștere.

Deci, prezența profitului contabil, evidențiată în tabelul 7 încă nu înseamnă că întreprinderea dispune de o capacitate înaltă de plată sau de bani reali pe contul său bancar.

CONCLUZII

Analiza efectuată ne permite de a propune unele direcții ale politicii industriale cu scop de a susține creșterea sectorului industrial cât pentru o perioadă de scurtă, atât și pentru o perioadă de lungă durată.

Cel mai important scop de lungă durată este diversificarea activităților industriale, precum și a piețelor de desfacere ținând cont de disproporții structurale evidențiate [2]. Căci repetarea crizei industriei vinicole în anul 2006 (micșorarea

volumului de producție cu 50%), ce a cauzat o descreștere de 9% în industria prelucrătoare [3] în celelalte industrii va însemna distrugerea ei completă cu toate efecte negative evidente și cele greu de prognozat.

Cele mai potrivite mecanisme pentru aceste scopuri sunt cel a mecanismului fiscal și creditar. Iar rezolvarea problemelor sociale prin rectificarea nivelului de salarizare trebuie să fie efectuată în stricta concordanță cu ritmurile de creștere a productivității muncii.

Anume astfel va fi asigurată o dezvoltare armonioasă a sectorului industrial.

Bibliografie

1. *Anuarul statistic al Republicii Moldova 2005*, Chișinău, Biroul Național de Statistică, 2005.
2. *Blaj I. Repere strategice ale stopării dezindustrializării Republicii Moldova. România și Republica Moldova: un deceniu de colaborare în cercetarea științifică economică*, Academia Română, București, p.87-91, 2001.
3. *Informație operativă cu privire la activitatea industriei Republicii Moldova în ianuarie-septembrie 2006*. Biroul Național de Statistică, Chișinău, 20 octombrie 2006.
4. *Politica industrială a Republicii Moldova pe perioada anilor 2006-2015*. Ministerul Industriei și Infrastructurii al Republicii Moldova, Academia de Științe a Republicii Moldova, Chișinău, 2006.
5. *Raportul cu privire la dezvoltarea social-economică a Republicii Moldova în anul 2005*, Biroul Național de Statistică, Chișinău, 15 martie 2006.
6. *Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei în Republica Moldova*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, №5-12, Chișinău, 14 ianuarie 2005.